

BACHELOROPPGAVE

Vedvarende lavinntekt og barns deltakelse i fritidsaktiviteter

Participation in recreational activities for children in low income families

Kandidatnummer 357

Antall ord: 9810

Bachelor i Sosialt arbeid

Fakultet for helse- og sosialvitenskap

Institutt for velferd og deltaking

27.05.2020

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle

kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 12-1.

Summary

Participation in recreational activities for children in low income families

This literature review examines participation in recreational activities for children in low income families and factors that increase children's participation. The thesis for this paper is: *How does low income affect children's participation in recreational activities, and how can you work to strengthen this participation?* Community work has been used as an approach to examine how you can work to strengthen children's participation in recreational activities.

I have used a literature study to examine this issue, discussing the thesis in light of theory and relevant literature. The research shows that children from low income families participate less in social activities, compared to other children. Costs are a barrier for participation and in addition, low income often coincides with other challenges like unemployment and stress. A difficult home situation may make it difficult for parents to follow up their children in recreational activities.

Free activities, access to necessary equipment, mobilization of parents and participation of children and youths are factors that can be used to strengthen participation. It is important that children and young people are included in the working process. Therefore, this paper also examines terms of participation and how community work represents a way of *working with* children and young people, instead of working for them.

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING.....	4
1.1 PRESENTASJON AV TEMA OG PROBLEMSTILLING	4
1.2 OPPBYGGING AV OPPGAVEN	5
1.3 BEGREPSAVKLARING	5
1.3.1 Vedvarende lavinntekt	5
1.3.2 Fritidsaktiviteter	5
1.3.3 Sosial deltakelse	6
2. METODE.....	6
2.1 LITTERATURSTUDIE.....	6
2.2 SØKEPROSESSEN.....	7
2.3 KILDEKRITIKK	7
3. BAKGRUNNSINFORMASJON.....	9
3.1 BARNES RETT TIL DELTAKELSE I FRITIDSAKTIVITETER.....	9
3.2 REGJERINGENS STRATEGI MOT FATTIGDOM (2015-2017).....	9
4. TEORI	11
4.1 RELATIV FATTIGDOM.....	11
4.1.1 Relativ fattigdom og sosial deltakelse	12
4.2 SAMFUNNSARBEID.....	13
4.2.1 Sosial deltakelse i et samfunnsarbeidsperspektiv.....	13
4.2.2 Sammenhengen mellom sosial deltakelse og sosial kapital	15
5. DRØFTING.....	16
5.1 HVORDAN PÅVIRKER VEDVARENDE LAVINNTJEKT BARNES DELTAKELSE I FRITIDSAKTIVITETER?.....	17
5.1.1 Vedvarende lavinntekt og konsekvenser for sosial deltakelse	19
5.2 HVA STYRKER BARNES MULIGHETER FOR DELTAKELSE I FRITIDSAKTIVITETER?.....	21
5.2.1 Aktiviteter som er åpne for alle barn og unge.....	22
5.2.2 Tilgang til gratis utstyr.....	23
5.2.3 Mobilisering av foreldre i barnas fritidsaktiviteter.....	24
5.2.4 Fremme barn og unges stemme i arbeidsprosessen.....	25
5.3 HVORDAN KAN SAMFUNNSARBEID SOM ARBEIDSMÅTE ØKE BARN OG UNGES DELTAKELSE I FRITIDSAKTIVITETER?	27
5.4 ER DELTAKELSE I FRITIDSAKTIVITETER EN GOD LØSNING FOR Å FOREBYGGE FATTIGDOM?.....	28
6. OPPSUMMERING	29
7. LITTERATURLISTE	31

Figur 1: Eight levels of young people's participation in projects.....15

1. Innledning

1.1 Presentasjon av tema og problemstilling

Temaet for denne oppgaven er hvordan vedvarende lavinntekt påvirker barns deltakelse i fritidsaktiviteter, samt hva som kan gjøres for å styrke deltakelse. I følge SSB (2020) vokste nærmere 111 000 barn i Norge opp med vedvarende lave husholdningsinntekter i 2018. Andelen har økt fra 7,6 prosent til 11,3 prosent mellom 2011 og 2018. Videre skriver SSB (2020) at fra og med 2014 har barn hatt en større risiko for å tilhøre en lavinntektshusholdning enn befolkningen i alt. Det har dermed vært en vesentlig økning i andelen barn i lavinntektshusholdninger de siste årene. Å vokse opp i en lavinntektshusholdning kan føre til at man ikke har de samme godene som andre barn (Epland & Normann 2020).

Barnefattigdom er et komplekst fenomen og er ofte en faktor av flere sammensatte problemer (Fløtten & Hansen, 2018, s. 60). Barn som vokser opp i lavinntektsfamilier kan oppleve både økonomiske, helsemessige og sosiale levekårsulemper (Fløtten, 2009, s. 20). Barns manglende deltakelse i fritidsaktiviteter er en av de sosiale konsekvensene tilknyttet vedvarende lavinntekt (Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2018). Sammenlignet med resten av befolkningen, deltar barn fra lavinntektsfamilier i mindre grad i fritidsaktiviteter. Ett av tre barn fra fattige familier deltar ikke i organiserte fritidsaktiviteter (Fløtten & Nielsen, 2015, s. 100).

Barns deltakelse i sosiale fritidsaktiviteter er et tema som har fått økt oppmerksomhet de siste årene, men som jeg likevel mener bør få et større fokus i samfunnet. Jeg har selv erfaring med arbeid som retter seg mot økonomisk- og sosialt vanskeligstilte familier, da jeg er ansatt som prosjektmedarbeider for et familietiltak på en frivillig base i Bergen. Det er derfor en blanding av samfunnsrelevans, faglig interesse og personlige erfaringer som gjør at jeg ønsker å bruke denne bacheloroppgaven til å fordype meg i situasjonen til barn som vokser opp i vedvarende lavinntekt i Norge. Oppgaven skal drøfte følgende problemstilling:

Hvordan påvirker vedvarende lavinntekt barns deltakelse i fritidsaktiviteter, og hvordan kan man arbeide for å styrke deltakelse?

For å undersøke hvordan man kan arbeide for å styrke deltakelse skal oppgaven også ta utgangspunkt i samfunnsarbeid som perspektiv og arbeidsmåte. Ved å se deltakelse fra et samfunnsarbeidsperspektiv, utvides deltakelsesbegrepet til å handle om mer enn at barnet

deltar i fritidsaktiviteter. I samfunnsarbeid knyttes deltakelse opp til et nivå som omhandler mulighet til å påvirke egen sosial posisjon i samfunnet (Ledwith & Springett, 2010, s. 3).

1.2 Oppbygging av oppgaven

Oppgaven skal først avklare begrepene *vedvarende lavinntekt*, *fritidsaktiviteter* og *sosial deltakelse*. Deretter skal jeg gjøre rede for valg av metode, søkeprosessen og kildekritikk. Kapittel 3 inneholder relevant bakgrunnsinformasjon for tema og problemstilling. I kapittel 4 presenteres teori om relativ fattigdom, sosial deltakelse, samfunnsarbeid og sosial kapital. Det neste kapittelet (5) drøfter empiri og teori opp mot hvordan vedvarende lavinntekt påvirker barns deltakelse i fritidsaktiviteter og hvordan man kan styrke deltakelse. For å undersøke hvordan man kan styrke deltakelse tillegges det stor vekt på samfunnsarbeid som arbeidsmåte. Jeg vil i denne sammenheng også drøfte om fokus på inkludering i fritidsaktiviteter er et godt tiltak for å forebygge fattigdom. Til slutt, i kapittel 6, skal jeg avslutte oppgaven ved å trekke frem hovedfunn og vurderinger i henhold til problemstillingen.

1.3 Begrepsavklaring

1.3.1 Vedvarende lavinntekt

Jeg har valgt å hovedsakelig bruke begrepene «vedvarende lavinntekt» og «lavinntektsfamilier» i denne bacheloroppgaven. Det refereres også til «barn som lever i fattigdom», men selve fattigdomsbegrepet vil redegjøres i teorikapittelet. SSB (2020) definerer vedvarende lavinntekt ved slå sammen husholdningsinntektene gjennom en periode på tre år. Alle husholdninger med en gjennomsnittlig inntekt lavere enn 60 prosent av mediangjennomsnittet i samme periode, defineres som en lavinntektshusholdning.

1.3.2 Fritidsaktiviteter

Jeg har valgt å ta utgangspunkt i FNs barnekomite sin definisjon av fritidsaktiviteter i generell kommentar nr. 17 om rett til hvile, fritid, lek, fritidsaktiviteter og kulturliv (2013, s. 6). Fritidsaktiviteter forklares som en samlebetegnelse for å beskrive et vidt spekter av aktiviteter. Aktivitetene er deltakelse i musikk, kunst, håndverk, klubber, sport, samfunnsengasjement, spill, fotturer, camping og dyrking av hobbyer. FNs definisjon av fritidsaktiviteter innebærer dermed deltakelse i både organiserte og ikke-organiserte fritidsaktiviteter.

1.3.3 Sosial deltakelse

Deltakelse er et flertydig begrep og definisjonen av begrepet avhenger av feltet det knyttes til. I denne oppgaven brukes begrepet sosial deltakelse for å undersøke barns selve deltakelse i fritidsaktiviteter. Oppgaven skal med andre ord se på hvordan barn deltar, hvilke muligheter for deltakelse som finnes og hvordan man kan styrke deltakelsesmuligheter. FNs barnekomité (2013) har forklart hva som menes med begrepet deltakelse i henhold til artikkel 31 om barns rett til deltakelse i fritidsaktiviteter. I generell kommentar nr. 17 står det at deltakelse krever konkrete muligheter for barna, enkeltvis eller som gruppe. Barn skal videre ha mulighet til å uttrykke seg fritt, kommunisere, handle og delta i kreative aktiviteter, med sikte på full utvikling av deres personlighet (FN, 2013, s. 7).

I samfunnsarbeid er deltakelse et nøkkelbegrep og en forutsetning for fellesskapsbygging, sosial endring og innflytelse (Henriksbø & Sudmann, 2011, s. 51). Lewdith og Springett (2010) viser til deltakelse som «it is a way of life, a way of seeing the world and a way of being in the world» (Lewdith & Springett, 2010, s. 13). Sosial deltakelse er dermed et transformativt konsept som må sees i en større strukturell sammenheng, hvor marginaliserte grupper deltar i samfunnet for å oppnå mer makt til å påvirke sin egen posisjon (Lewdith & Springett, 2010, s. 15). Samfunnsarbeid som arbeidsmåte og perspektiv, samt sosial deltakelse skal utdypes nærmere i teorikapittelet.

2. Metode

2.1 Litteraturstudie

Metoden man velger skal være en hjelp i innsamling av data. Den valgte metoden sier noe om hvordan man skal gå frem for å innhente den kunnskapen man trenger for å belyse spørsmålene man søker svar på (Dalland, 2019, s. 52). Jeg har valgt den kvalitative metoden litteraturstudie for å belyse problemstillingen. Litteraturstudie baserer seg på å studere faglige publikasjoner på området. Deretter skal man finne grunntrekk ved de fremlagte konklusjonene (Befring, 2015, s. 85). Med utgangspunkt i forskningsmaterialet utarbeider man en kritisk oppsummerende vurderende framstilling (Befring, 2015, s. 86).

Jeg har valgt litteraturstudie fordi jeg mener det er den metoden som egner seg best til å belyse problemstillingen min (Dalland, 2019, s. 51). Barn som vokser opp i vedvarende lavinntekt er et anerkjent tema i samfunnet og det finnes mye forskning på temaet. Særlig har barns deltakelse i fritidsaktiviteter fått økt oppmerksomhet de siste årene. Jeg ønsket å undersøke hvilke teorier, forskning og faglige perspektiver som finnes på området, samt hvilket fokus det har i politikken. Litteraturstudie er dermed en nyttig metode for å få en bred forståelse og oversikt på temaet. Metoden vil også være mest hensiktsmessig og praktisk gjennomførbar med tanke på ressurser og tid til rådighet.

2.2 Søkeprosessen

Forskningsmaterialet jeg har funnet består hovedsakelig av fagbøker, artikler og rapporter. Jeg har søkt etter faglitteratur på databasene ORIA, Norart, Idunn og Socindex. Søkeordene jeg har brukt er «barnefattigdom», «vedvarende lavinntekt AND barn», «fattigdom AND konsekvenser», «barn AND fritidsaktiviteter» og «barn AND deltakelse». Jeg har også brukt ulike kombinasjoner av søkeordene i de ulike databasene. Videre brukte jeg søkeordene «Children AND activity/activities AND poverty» og «Children AND Participation» for å finne forskning som er publisert i internasjonale databaser. Jeg hadde et skjema med oversikt over søkeord, databaser og antall treff for å holde oversikt i søkeprosessen. Noen av søkeordene fikk et stort antall treff. For eksempel fikk søkeordet «barnefattigdom» 94 treff i ORIA, 11 treff i Norart og 38 treff i Idunn. Søkeordet «deltakelse AND fritidsaktiviteter» fikk 134 treff i ORIA, 124 treff i Idunn og 9 treff i Norart. Jeg brukte derfor ulike kriterier i henhold til kildekritikken for å velge ut relevant litteratur.

2.3 Kildekritikk

Kildekritikk og kvalifisert vurdering av innholdet er viktig når man skal gjennomføre faglige vurderinger av innholdet (Befring, 2015, s. 85). Det finnes to ulike sider ved kildekritikk. Den første handler om å søke etter litteratur som best mulig belyser den aktuelle problemstillingen. Det er viktig for å vurdere validitet, som vil si at kunnskapen er gyldig og relevant for temaet (Dalland, 2019, s. 60). Andre del handler om å redegjøre for anvendt litteratur i oppgaven og vurdere reliabiliteten. Reliabilitet betyr pålitelighet og viser til at målinger må utføres korrekt og at eventuelle feilmarginer oppgis (Dalland, 2019, s. 60). Kildekritikk viser at en er i stand til å forholde seg kritisk til det kildematerialet som brukes i oppgaven og hvilke kriterier som er

benyttet under utvelgelsen (Dalland, 2019, s. 54). For å velge ut litteratur og vurdere innholdet har jeg derfor undersøkt utgivelsesdato, faglige forutsetninger hos forfatterne og om artiklene er fagfellevurderte. Videre er det viktig at man vurderer hvordan de empiriske studiene man finner har ivaretatt etiske hensyn til sine informanter. Man skal også være kritisk med hensyn til kvalitet, resultat og overførbarhet (Dalland, 2019, s. 55).

I søkeprosessen var det flere forfattere som pekte seg ut som sentrale innenfor temaet. I følge Dalland (2019) er det viktig å undersøke faglige forutsetninger hos forfatterne. Tone Fløtten er for eksempel en sentral og anerkjent forsker innenfor barnefattigdom. Hun har skrevet boka «barnefattigdom» fra 2009, samt flere andre artikler og rapporter om feltet. Mye av hennes litteratur er derfor anvendt i denne oppgaven. Kjell Underlid og Tormod Bøe er andre sentrale forfattere innenfor fattigdomsfeltet med gode faglige forutsetninger. Disse forfatterne refereres også ofte til i annen forskning. Jeg har videre funnet litteratur som bygger på både kvalitative og kvantitative studier (Dalland, 2019). Kvalitative studier bidro med mer utdypende informasjon og erfaringer om hvordan vedvarende lavinntekt påvirker livssituasjonen. Kvantitative studier var på den andre siden nyttige for å undersøke omfanget.

Artiklene jeg har funnet er vitenskapelige publikasjoner og er publiserte i anerkjente tidsskrift. Noen av disse tidsskriftene er Norsk sosiologisk tidsskrift og Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernsrettslige spørsmål. Ved utvelgelse av internasjonal litteratur måtte jeg vurdere om forskningen kunne anvendes i en norsk kontekst. Siden artikkelen til Mood og Johnsen (2015) baserte seg på kvantitative undersøkelser fra Sverige, vurderte jeg at forskningen kunne anvendes i min oppgave. Artikkelen deres er dessuten publisert i det anerkjente internasjonale tidsskriftet *Social Indicators Research*. Annen internasjonal litteratur som har vært nyttig for min oppgave er Hart's ladder of participation (1992). Hart's modell for deltakelse ble publisert i *Children's participation: From Tokenism to Citizenship* av UNICEF i 1992, og har siden det blitt anvendt i en rekke internasjonal litteratur.

3. Bakgrunnsinformasjon

I denne delen av oppgaven skal jeg fokusere på hvilke rettigheter barn har til fritidsaktiviteter og hvordan politikken forholder seg til fattigdommens negative konsekvenser for barn. Tiltak 28 *Nasjonal tilskuddsordning mot fattigdom* og tiltak 39 *fritidsaktiviteter for alle*, samt fritidskortordningene og dugnaden ALLEMED vil trekkes inn i denne sammenhengen.

3.1 Barns rett til deltakelse i fritidsaktiviteter

FNs barnekonvensjon (1989) artikkel 31 understreker barns rett til å delta i fritidsaktiviteter, som bestemmer at

1. Partene anerkjenner barnets rett til hvile og fritid og til å delta i lek og fritidsaktiviteter som passer for barnets alder og til fritt å delta i kulturliv og kunstnerisk virksomhet.
2. Partene skal respektere og fremme barnets rett til fullt ut å delta i det kulturelle og kunstneriske liv og skal oppmuntre tilgangen til egnede og like muligheter for kulturelle, kunstneriske, rekreasjons- og fritidsaktiviteter.

Alaei (2017, s. 244) har undersøkt barns rett til deltakelse i fritidsaktiviteter i henhold til FNs barnekonvensjon. I artikkel 12 i barnekonvensjonen (1989) understrekes det at barn har rett til å uttale seg i alle saker som angår det og få sine meninger vektlagt i samsvar med alder og modenhet. I følge Alaei (2017, s. 244) innebærer dermed medvirkningsretten i artikkel 12 at barn har rett til å velge fritidsaktiviteter, blir hørt og få sine meninger vektlagt ved utformingen av aktivitetene. Et annet relevant punkt angående barns rett til fritidsaktiviteter er diskrimineringsvernet i Barnekonvensjonen (1989) artikkel 2. Den fokuserer på at alle barn skal beskyttes mot enhver form for utestengelse grunnet økonomi, nasjonalitet eller sosial bakgrunn. Barn skal dermed ikke oppleve sosial utestengelse fra fritidsaktiviteter på grunn av foreldrenes økonomi eller sosial bakgrunn (Alaei, 2017, s. 244).

3.2 Regjeringens strategi mot fattigdom (2015-2017)

I følge Fløtten & Hansen (2018, s. 23) ble bekymringen for den sosiale deltakelsen til barn i lavinntektsfamilier satt på dagordenen på begynnelsen av 2000-tallet. Dette på bakgrunn av at barn som mister muligheten til å delta i et jevnalderfellesskap, går glipp av en viktig sosial

arena. Den norske fattigdomspolitikken har derfor lagt stor vekt på at alle barn og unge skal ha mulighet til deltakelse i ordinære barne- og ungdomsaktiviteter.

Strategien *Barn som lever i fattigdom (2015-2017)* ble utformet av regjeringen på bakgrunn av kunnskapen man hadde om fattigdommens flere negative konsekvenser for barn. Strategien hadde to formål; den skulle prioritere økt forebyggende innsats for å motvirke at fattigdom går i arv fra foreldre til barn. I tillegg skulle den dempe konsekvensene av en oppvekst i vedvarende lavinntekt gjennom en rekke ulike tiltak beskrevet i strategien (Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2018, s. 14). Et av innsatsområdene som ble vektlagt i strategien var «Deltakelse og inkludering – fritid, kultur og idrett», hvor målet er at barn og unge skal delta på sosiale arenaer. Strategien inneholder dermed ulike tiltak som skal bidra til at barn og unge fra lavinntektsfamilier kan delta i aktiviteter sammen med jevnaldrende i nærmiljøet på fritiden. I følge Barne- likestillings og inkluderingsdepartementet (2018, s. 16) skal tiltakene legge til rette for at barn og unge får utvikle egne evner og oppleve mestring og inkludering. Særlig er tiltak 28 *Nasjonal tilskuddsordning mot fattigdom* og 39 *fritidsaktiviteter for alle* relevant for min problemstilling.

Tiltak 28 – Nasjonal tilskuddsordning mot fattigdom

Formålet med tilskuddsordningen er å motvirke og dempe konsekvensene av fattigdom blant barn og ungdom (Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2018, s.44). Kommunene kan dermed søke om tilskudd til tiltak som bidrar til at flere barn og unge kan delta på sentrale sosiale arenaer, uavhengig av foreldrenes inntekt og sosiale situasjon (Fløtten & Hansen, 2018, s. 7).

Tiltak 39 – Fritidsaktiviteter for alle

Fritidserklæringen bygger på artikkel 31 i FNs konvensjon om barns rettigheter. Regjeringens mål er at alle barn, uavhengig av foreldrenes økonomi, skal ha mulighet til å delta jevnlig i minst en organisert fritidsaktivitet sammen med andre jevnaldrende (Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2018, s. 49). Barn og ungdom skal også ha innflytelse over egen lek og fritidsaktivitetene de skal delta i. Satsingen på lokale lag og foreningers aktivitetstilbud

skal fremmes som et viktig virkemiddel for sosial inkludering av barn og unge (Barne- og familiedepartementet, 2016).

Et tiltak som kan sees i sammenheng med fritidserklæringen er de ulike fritidskortordningene i kommunene. Fritidskortordningen skal gi barn og unge tilgang til gratis eller eventuelt sterkt rabatterte priser på fritidsaktiviteter (Osloeconomics, 2019, s. 5). I følge Budfir (2018) er hovedmålet å bidra til inkludering og utjevning av sosiale ulikheter. Dette gir barn og unge muligheter til å delta på aktiviteter foreldrene ellers ikke hadde hatt råd til.

ALLEMED – et dialogverktøy for å realisere fritidserklæringen

Et av målene med fritidserklæringen var å fremme nasjonale og lokale samarbeid for å sikre at alle barn og unge får mulighet til å delta. Ett av tiltakene som ble igangsatt for å realisere fritidserklæringen var dialog- og handlingsverktøyet ALLEMED, utviklet av Nasjonal dugnad for fattigdom (NDFU). Det er en dugnad som skal bidra til dialog mellom kommunen og frivilligheten for at barns rett til fritid skal realiseres (NDFU, 2019, s. 5). Aktører fra kommune, frivillighet, politiske råd og næringsliv har deltatt og arbeidet sammen om ideer til tiltak som skal sikre at alle barn og unge har mulighet til å delta på fritidsaktiviteter. Verktøyet fokuserer på barns rett til fritid og barrierer for deltakelse, hvor økonomi særlig vektlegges (NDFU, 2020, s. 1).

4. Teori

I dette kapitlet skal jeg presentere den relative tilnærmingen på fattigdom, samt hvordan fattigdom påvirker sosial deltakelse og kan bidra til stigmatisering. Sentrale perspektiver på samfunnsarbeid vil også presenteres, derav sosial deltakelse og sosial kapital.

4.1 Relativ fattigdom

I Norge bruker man vanligvis Townsend sin forståelse av fattigdom som et relativt fenomen. Han mente at fattigdom ikke kunne sees på som et absolutt fenomen, uavhengig av tid og sted. Townsend (1979, s. 31) definerte dermed fattigdom som «manglende ressurser til å skaffe seg

det kostholdet, delta i de aktivitetene og de ha de livsforhold og bekvemmeligheter som er vanlige eller i det minste alminnelig aksepterte i det samfunnet de tilhører». Videre understreker han at «ressursene deres er så langt under gjennomsnittsindividet eller gjennomsnittsfamilien at de blir utelukket fra vanlige vaner, gjøremål og livsmønstre» (Stjernø, 1989, s. 39). Fattigdom bør med andre ord sees i sammenheng med det generelle velstandsnivået i samfunnet (Fløtten & Nielsen, 2015, s. 92). I Norge vil barn som vokser opp i fattigdom ha færre muligheter og lavere levestandard sammenlignet med andre jevnaldrende. Barnefattigdom kan dermed sees på som en situasjon hvor «barn har lavere materiell standard enn det som er vanlig der de bor og ekskluderes fra aktiviteter som er vanlig der de bor» (Nuland, 2009, s. 176).

4.1.1 Relativ fattigdom og sosial deltakelse

Muligheten til å delta i det sosiale fellesskapet er en del av Townsend (1979) sin forståelse av relativ fattigdom. I det relasjonelle perspektivet er fattigdom en sosial konstruksjon som legger vilkår for samfunnsmessig integrasjon, sosial deltakelse og ekskludering (Terum, 1998). Stjernø (1985, s. 45) sin forskning bygde videre på Townsend sin forståelse av relativ fattigdom. Han viste til at familier som levde i relativ fattigdom måtte prioritere bort fornøyer og kulturelle aktiviteter på grunn av dårlig økonomi. I følge Stjernø (1985, s. 45) var sosial deltakelse, kulturell deltakelse og feriereiser aktiviteter alle i samfunnet burde ha mulighet til å gjøre, i det minste til en viss utstrekning.

Kjell Underlid (2005) fulgte 25 langtidsmottakere av sosialhjelp ved et sosialkontor i Bergen gjennom et halvt år. Selv om Underlid fokuserte på sammenhengen mellom relativ fattigdom og voksne, uttrykte flere av respondentene at fattigdommen også påvirket barnas livssituasjon. Respondentene fortalte for eksempel at de ikke hadde råd til delta på ulike aktiviteter sammen med barna og at de hadde mindre tilgang til goder i samfunnet, sammenlignet med resten av samfunnet (Underlid, 2005, s. 125).

Underlid (2005, s. 137) understreker videre at flere av respondentene opplevde å bli stigmatisert som «fattig» når de ikke levde opp til sentrale sosiokulturelle verdier. Goffman (1963, s. 3) definerer stigma som en dypt diskrediterende egenskap. I følge Goffman (1963) etablerer samfunnet kategoriseringer av personer og derav hvilke egenskaper man anser som normale

innenfor disse kategoriseringene (Goffman, 1963, s. 3). Dersom man ikke passer inn i noen av de «normale» kategoriene kan man risikere stigmatisering. Barn som ikke har mulighet til å delta i fritidsaktiviteter eller ikke har råd til å kjøpe det riktige utstyret kan for eksempel bli stemplet som «fattig». Kvello (2008, s. 63) skriver at stigmatisering er en form for utstøtning fra fellesskapet, da man ikke når opp til gjeldende forventninger i samfunnet. Stigmaet kan bidra til at det er vanskelig for barna å være en del av jevnalderfellesskap, som videre kan føre til marginalisering eller sosial eksklusjon.

4.2 Samfunnsarbeid

Det finnes flere ulike definisjoner på samfunnsarbeid. Twelvetrees beskriver samfunnsarbeid som «en prosess hvor man bistår andre mennesker til å forbedre deres egne lokalsamfunn gjennom selvstendige, kollektive handlinger» (Twelvetrees, 2008, s. 1). Han understreker at samfunnsarbeid er en arbeidsmetode som baserer seg på ett sett av verdier. Disse verdiene er rettferdighet, respekt, demokrati, kjærlighet, empowerment og «oppnåelse av en bedre avtale» for vanskeligstilte mennesker (Twelvetrees, 2002, s. 9). Hutchinson (2016) deler samme syn som Twelvetrees (2008). Hun viser til at samfunnsarbeid innebærer å mobilisere utsatte grupper, bidra til læring, bidra til å bygge sosial kapital, til å delta som aktive borgere og til å fremme sosial inkludering. Samfunnsarbeideren sin rolle blir dermed å bistå grupper i samfunnet med å identifisere felles problem og mål, mobilisere ressurser og utvikle strategier for å oppnå kollektive satte mål i gruppen (Minkler & Wallerstein, 2005, s. 26).

4.2.1 Sosial deltakelse i et samfunnsarbeidsperspektiv

Lewdith og Springett (2010, s. 15) viser til Freires (1999) *frigjørende pedagogikk* for å forklare deltakelse. Freire (1999) understrekte viktigheten av dialog for å oppnå deltakelse. Han mente at hvis skillet mellom lærer og elev ble oppløst, kunne det skapes rom for dialog. Videre oppstår det en gjensidig prosess, hvor begge parter lærer av hverandre (Freire, 1999, s. 64). For at dialogen skal bli frigjørende, vektlegges dimensjonene refleksjon og handling. Ved at undertrykte selv stiller kritiske spørsmål ved «det som tas for gitt» eller «sannheter» kan maktstrukturer som opprettholder undertrykkelse avdekkes og dermed bidra til frigjøring (Freire, 1999, s. 71).

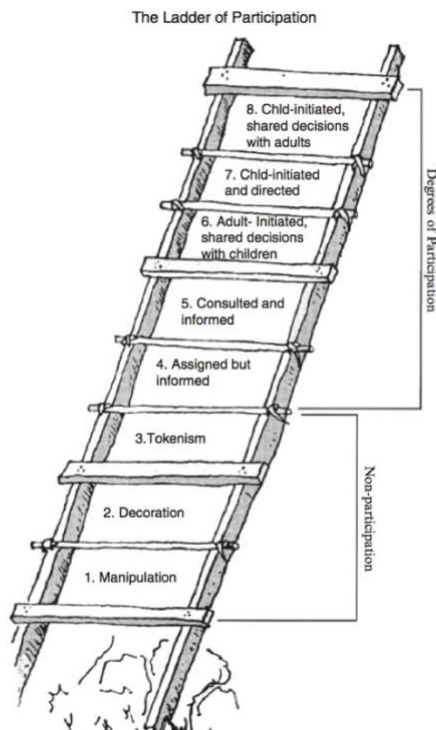
For å beskrive sosial deltakelse i et samfunnsarbeidsperspektiv har jeg valgt å ta utgangspunkt i Hart (1992) sin deltakelsesstige. Det er imidlertid viktig å understreke at modellen til Hart omhandler barns deltakelse i prosjekter og ikke deltakelse i fritidsaktiviteter i seg selv. Hart's modell er likevel relevant for min oppgave, da den er nyttig for å undersøke hvordan barn kan delta i utviklingsprosesser av tiltak som skal inkludere barn og unge i fritidsaktiviteter. Hart (2007, s. 22) vektlegger at deltakelsesmodellen kan være til hjelp for ulike profesjoner og institusjoner i hvordan man kan tenke nytt i arbeidet med barn og unge.

Hart sin deltakelsesstige (1992)

Hart (1992, s. 8) sin modell «Ladder of participation» er nyttig for å undersøke barn og unges deltakelse. Han tok utgangspunkt i Arnstein (1969) sin deltakelsesstige og videreutviklet den til å omhandle barns muligheter for deltakelse. Hart (1992, s. 8) viser til åtte ulike nivåer av deltakelse for barn. De tre nederste nivåene kategoriseres som ikke-deltakelse. På det nederste trinnet finner man «manipulation» som er den laveste formen for deltakelse. Barn forstår ikke sin rolle eller mening i deltakelsen og det ansees dermed som manipulasjon. Steg to kalles for «decoration» og handler om at barna er med i prosjektarbeidet indirekte, men uten at de har tatt initiativ eller kan formidle egne meninger. Det siste trinnet i kategorien «ikke-deltakelse» kaller Hart (1992) for «Tokenism». I dette trinnet har barna mulighet til å bli hørt, men det legges ikke til rette for at de kan formulere egne meninger eller diskutere med andre jevnaldrende (Hart, 1992, s. 9).

De fem neste trinnene i Hart (1992) sin deltakelsesmodell kalles for «medvirkning». Trinn fire kalles for «assigned but informed», som vil si at barna har blitt forklart deres rolle og hensikt med prosjektet, samt fått tildelt ulike oppgaver. Hart (1992, s. 11) mener likevel at barna ikke har reell påvirkningskraft, da de ikke er med i dialogen og utvekslingen av tanker og ideer. I steg fem «consulted and informed» er prosjektet styrt av voksne, men barna forstår prosessen og blir oppmuntret til å delta i prosessen. Barna kan også være sikre på at meningene deres blir tatt i betraktning og de får mulighet til å uttrykke seg. I det sjette trinnet «adult initiated, shared decisions with children», har barna reell medvirkning selv om prosjektet er styrt av voksne. Barna har større bestemmelsesrett i dette trinnet (Hart, 1992, s. 12). Det syvende trinnet kalles for «Child initiated and directed». Barn og unge tar initiativ og har ansvar for prosjektet, mens

rollen til de voksne er å være støttespillere. Det siste trinnet kalles for «child-initiated shared decisions with adults». Barna har med seg voksne i arbeidet, men prosjektet er identifisert og startet av barna selv. I det siste trinnet er beslutningsmakten likt fordelt mellom barn og voksne (Hart, 1992, s. 14).

Figur 1: Eight levels of young people's participation in projects (Hart, 1992)

Modellen til Hart (1992) har blitt kritisert fordi det blir en simplifisering av deltakelse (Hart, 2007, s. 23). I virkeligheten ville det vært flere trinn og mange av trinnene ville sannsynligvis overlappet hverandre. Hart (2007, s. 23) har i senere tid understreket at deltakelsesstigen blir en forenkling av deltakelse, men at modellen kan brukes som inspirasjon for å opprette dialog med barn og unge. Man trenger dermed ikke å se på deltakelsesstigen til Hart (1992) som en «fastsatt modell».

4.2.2 Sammenhengen mellom sosial deltakelse og sosial kapital

For å forstå sosial deltakelse er sosial kapital et relevant teoretisk begrep. Sosial deltakelse er nemlig en viktig forutsetning for å oppnå sosial kapital. Kjernen i sosial kapital er at man gjennom relasjoner med andre mennesker imellom bygger kompetanse og handlingsevne hos den enkelte og i grupper. Relasjoner skaper tillit og har betydning for problemløsningsevnen i

lokal- og storsamfunn (Hutchinson, 2016, s. 10). I denne oppgaven er særlig Coleman (1990, 1998) og Putnam (1993) sine teorier om sosial kapital relevante.

Coleman (1998) definerte sosial kapital som «et sett av ressurser som eksisterer i familierelasjoner og i samfunnets sosiale organisering» (Coleman, 1998, s. 300). Han mente at det ville fremme barn og unges utvikling og trivsel om de deltok i ulike sosiale fellesskap. Fritidsaktiviteter kan med andre ord være en viktig arena for sosial eller kognitiv utvikling for barn og unge. Videre understrekte Coleman (1998) at sosial kapital ikke var begrenset til de ressurssterke, men at sosial kapital også kunne benyttes for å bedre forhold i fattige og ressursfattige samfunnslag (Haug & Horvevrak, 2009, s. 79).

Putnam (1993) definerte sosial kapital som «sosial organisering, som tillit, normer og nettverk, som fremmer handlinger og samarbeid til fellesskapets beste» (Putnam, 1993, s. 167). Han skilte mellom sosial kapital i form av bånd «bonding» og bruer «bridging» i samfunnet (Putnam, 2000, s. 22). Sosial kapital som bånd er innadvendte sosiale enheter med klare markerte grenser mot utenverden. Mennesker som står hverandre nær og liker hverandre bindes sammen og kan dermed også utelukke andre. Sosial kapital som bruer skapes gjennom nettverk og forbindelser. Bruer er preget av utadvendthet og åpenhet overfor grupper og personer med andre kjennetegn (Hvinden, 2005, s. 20).

5. Drøfting

I denne delen av oppgaven skal jeg drøfte problemstillingen min. Empiri og teori vil presenteres opp mot problemstillingen gjennom drøftingen. Første drøftingsspørsmål handler om hvordan økonomi påvirker barns deltakelse i fritidsaktiviteter. Neste drøftingsspørsmål ser på hvordan åpne aktiviteter, tilgang til utstyr, mobilisering av foreldre og medvirkning fra barn og unge kan øke deltakelse i fritidsaktiviteter. Jeg vil også drøfte hvordan man kan bruke samfunnsarbeid som arbeidsmåte for å øke barn og unges medvirkning og om fokus på deltakelse i fritidsaktiviteter er et godt tiltak for å forebygge fattigdom.

5.1 Hvordan påvirker vedvarende lavinntekt barns deltakelse i fritidsaktiviteter?

Til tross for at det finnes flere faktorer som påvirker barns deltakelse i fritidsaktiviteter, som for eksempel familiens etniske bakgrunn, religion, kulturforskjeller og kjønnsrollemønstre, er fattigdom en viktig årsak til at barn ikke deltar i fritidsaktiviteter (Aalaei, 2017, s. 240). Forskning peker på at det er en sammenheng mellom vedvarende lavinntekt og barns deltakelse i fritidsaktiviteter. For det første hevder forskningen til Fløtten (2009, s. 93) at barn som vokser opp i vedvarende lavinntekt deltar mindre i sosiale aktiviteter, sammenlignet med andre barn. Dette bekrefter også Ungdata undersøkelsene fra 2010 til 2012. Undersøkelsene viste at barn og unge fra inntektsfattige familier i mindre grad deltar i fritidsaktiviteter, samt er noe mindre sammen med venner på fritiden sammenlignet med andre barn (Fløtten & Kavli, 2009; Ungdata 2010-12). I samsvar med studiene overfor var det 27 prosent av barnefamiliene som oppga at de selv eller noen de kjente ikke hadde deltatt på en fritidsaktivitet fordi kostnadene har vært svært høye, i følge frivillighetsbarometeret (Frivillighet Norge, 2019, s. 24). Helsedirektoratet (2015, s. 132) hevder også at familiens sosiale og økonomiske forhold påvirker barns relasjoner. Studiet deres viser at barn fra lavinntektsfamilier opplever mer ensomhet, har mindre sosial støtte og lavere sosial deltakelse, sammenlignet med barn fra familier med høy inntekt.

Fløtten og Nielsen (2015, s. 100) viser til Fløtten og Pedersen (2009) sin spørreundersøkelse fra 2007, som på den andre siden viser at 84 prosent av barn og unge deltar i fritidsaktiviteter. Det tyder på at de fleste barn og unge har mulighet til å delta i fritidsaktiviteter. Nilsen og Lind (2013, s. 305) hevder videre at inntekt ikke er den avgjørende faktoren for barns tilgang til kulturelle arenaer. Derimot var barns kulturbruk i større grad bestemt av bosted og mors utdanningsnivå. Forklaringen kan derimot være at foreldre med lav inntekt prioriterer barnas interesser og ønsker å skjerme dem for ulempene som er knyttet til dårlig økonomi. Andre årsaker kan være at familiene benytter seg av muligheten når det er gratis billetter eller at de får billetter gjennom kommunale eller andre ideelle ordninger (Nilsen og Lind, 2013, s. 305).

Til tross for at studiet til Fløtten og Pedersen (2009) viste at flesteparten av barn og unge deltar, var det likevel mindre vanlig at barn fra lavinntektsfamilier deltok i aktiviteter, sammenlignet med andre barn. I ikke-fattige familier var det 14 prosent av barna som ikke deltok i fritidsaktiviteter, mens 32 prosent av barn i fattige familier ikke deltok. Dårlig økonomi ble brukt som forklaring på hvorfor barna ikke deltok i aktiviteter hos totalt 3 prosent av foreldrene.

Det var 1 prosent av de ikke-fattige foreldrene som brukte dårlig økonomi som forklaring, i motsetning til 18 prosent av foreldre fra fattige familier (Fløtten & Nielsen, 2015, s. 100). Nielsen og Lind (2013) sine resultater samsvarer med Fløtten og Nielsen sin forskning (2015). Selv om dårlig økonomi ikke var den avgjørende faktoren for deltakelse på kulturelle arenaer, viste resultatene at jo lavere inntekt familien har, desto større er sjansen for at barna aldri har deltatt på ulike kulturarenaer (Nielsen & Lind, 2013, s. 305). Dette bekreftes også av Strandbu, Gulløy, Andersen, Seippel og Dalen (2017). De argumenterte for at økende kostnader var en av faktorene som kunne bidra til at idretten ble mer ekskluderende for barn og unge (Strandu et.al, 2017, s. 134).

I rapporten til Kirkens bymisjon «snakk om fattigdom» (2019) har informanter i aldersgruppen 16 til 29 år blitt spurt om hvordan familiens lavinntekt påvirket deltakelse i fritidsaktiviteter. Flere oppgir at deltakelse i fritidsaktiviteter og andre sosiale tilbud har vært vanskelig. Det har vært særlig utfordrende med betaling, for eksempel med tanke på utstyr, medlemskontingent og større arrangementer som cuper og turer. Noen av informantene fortalte at de avsto fra aktiviteter ved å si at de ikke har lyst, siden foreldrene ikke hadde mulighet til å betale for fritidsaktiviteter. Andre deltok i fritidsaktiviteter til de ble kastet ut på grunn av flere ubetalte regninger. Informantene fortalte at det følte urettferdig å ikke kunne delta i aktiviteter sammen med jevnaldrende (Kirkens bymisjon, 2019, s. 25). En annen organisasjon som har innhentet barns egne erfaringer og tanker om hvordan det er å vokse opp med dårlig økonomi i Norge er Redd Barna. Barnehøringene ble gjennomført som et resultat av innspill fra ulike frivillige organisasjoner. Redd barna (2015) snakket med 68 barn i alderen 12-18 år i Oslo og Trondheim (Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2015, s. 84). I likhet med resultatene fra Kirkens Bymisjon, svarte barna at de syntes det var dyrt å delta i fritidsaktiviteter. Mange barn velger derfor å si at de ikke har lyst til å delta, i stedet for å si at foreldrene ikke har råd (Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2015, s. 87).

Ut ifra disse funnene kan man argumentere for at det er en sammenheng mellom vedvarende lavinntekt og barns deltakelse i aktiviteter. Til tross for at økonomi ikke alltid er en avgjørende faktor for deltakelse i fritidsaktiviteter, er det imidlertid likevel større sannsynlighet for at økonomi hindrer deltakelse, desto lavere inntekten til familien er (Fløtten, 2017, s. 120). Det er

dessuten ikke alle foreldre som har mulighet til å skjerme barna fra de negative konsekvensene knyttet til fattigdom.

5.1.1 Vedvarende lavinntekt og konsekvenser for sosial deltakelse

For mange barn og unge er deltakelse i fritidsaktiviteter et tegn på «normalitet» (Nilsen & Lind, 2013, s. 305). Barn og unge som ikke har mulighet til å være sammen med jevnaldrende på fritidsaktiviteter kan føle på en form for skam og følelse av annerledeshet. Kirkens bymisjon (2019, s. 25) sin rapport om barn som vokser opp i fattigdom understreker dette. En av respondentene fortalte for eksempel at hun sa til andre at hun gikk på ballett, slik at andre ikke skulle tro hun var fattig. Deltakelse i aktiviteter kan med andre ord være barna sin måte å dekke over familiens økonomiske situasjon. En av årsakene til at barn ønsker å skjule familiens økonomiske situasjon kan sees i sammenheng med Goffman sin stempelingsteori (1963). Barn og unges selvbylde utvikles i samspill med andre. Man ønsker ikke å vurderes som et avvik fra det som er «normaliteten». Stigmaet som «fattig» kan forsterkes om man ikke har de samme mulighetene som andre jevnaldrende. Fløtten (2009, s. 95) sin forskning bekrefter også dette. Hun skriver at mange foreldre i Norge vil ha mulighet til å betale for at barna skal delta i fritidsaktiviteter og kjøpe det riktige utstyret. En annen respondent i undersøkelsen til Kirkens Bymisjon (2019, s. 25) uttrykte for eksempel et merkepress innenfor idretten. Respondenten fortalte at de andre på fotballaget kjøpte de dyreste fotballschoene. Siden de var tre brødre, var det derimot vanskelig for faren å kjøpe klær og sko til dem. Mood & Johnson (2016, s. 636) skriver at det er en relasjon mellom økonomiske ressurser og sosial status. Hva man kjøper er med på å definere hvem man er, hvilken gruppe man hører til og hvilket syn andre har på deg. Videre kan konsummønstrene bidra til inkludering og ekskludering fra ulike sosiale grupper. Det er dermed større sannsynlighet for at barn som vokser opp i lavinntektsfamilier skiller seg ut fra sine jevnaldrende om de ikke har mulighet til å delta i fritidsaktiviteter eller kjøpe det «riktige» utstyret (Fløtten, 2009, s. 95).

Et annet relevant punkt er at fattigdom kan være negativt for familielivet generelt og derav påvirke barns sosiale aktiviteter (Fløtten, 2009, s. 95). Dårlig økonomi er for eksempel knyttet til individuelle utfordringer som dårlig mental helse, rusmisbruk eller psykisk stress på grunn av langtids arbeidsløshet (Fløtten, 2009, s. 95). En utfordrende hjemmesituasjon kan bidra til at det er vanskelig for barn å be venner hjem eller få bistand fra foreldre til deltakelse i sosiale

aktiviteter. Det har vist seg at slike utfordringer kan påvirke barnas sosiale status og posisjon (Fløtten, 2009, s. 96). I tråd med Fløtten sin forskning, understreker Bøe (2015) at dårlig økonomi forårsaker mye bekymring, samt stjeler tid og ressurser. Økonomiske bekymringer blir et ekstra stressmoment som er belastende og påvirker oppdragerrollen negativt (Bøe, 2015, s. 8). På bakgrunn av disse argumentene kan man derfor også argumentere for at det ikke kun er kostnader som er en barriere for fritidsaktiviteter. Fattigdommens konsekvenser fører til at det er utfordrende å følge opp barn i deres sosiale aktiviteter. Dette bekreftes også av Kvello (2008, s. 189). Han understreker at negative familieforhold er en risiko som kan føre til svak oppfølging av barna, og at de dermed mister muligheten til deltakelse i fritidsaktiviteter.

Selv om skole og barnehage har stor betydning for barn og unges levekår og sosiale tilknytning til andre, foregår mye av den sosiale kontakten på andre arenaer i samfunnet (Fløtten & Nielsen, 2018, s. 108). På bakgrunn av at barn og unge mister muligheten til å delta i fritidsaktiviteter som følge av dårlig økonomi, går barn også glipp av en viktig arena hvor man kan møte andre barn og unge. Deltakelse i fritidsaktiviteter vil med andre ord påvirke barnets sosiale nettverk og sosiale kompetanse (Haug & Hovrerak, 2009, s. 83). Coleman (1968) understreker at deltakelse i fellesskap fremmer barns utvikling, trivsel og sosiale kapital (Haug & Hovrerak, 2009, s. 82).

Deltakelse i fritidsaktiviteter er for det første en mulighet til å møte andre voksne enn de nærmeste, i barn og unges mikrosystem. Grimen, Henriksbø, Nordgreen & Økland (2017) skriver at relasjoner til andre voksne skaper trygghet og tilhørighet. Voksne mennesker med en annen bakgrunn enn egne omsorgspersoner, kan være viktige referanser til forståelse og egne veivalg for barn og unge. For det andre kan deltakelse i fritidsaktiviteter føre til at en gruppe medlemmer blir knyttet sammen, også kalt «bonding» (Putnam, 2000). Putnam var opptatt av hvordan aktiv og personlig deltakelse i frivillige organisasjoner, lag, foreninger og mer formelle nettverksstrukturer er med på å fremme betydningen av sosial kapital (Haug & Horvevrak, 2009, s. 79). Ved «bonding» kan barn og unge oppleve solidaritet, gjensidige relasjoner og noen å identifisere seg med (Haug & Horverak, 209, s. 80). Derimot er en konsekvens av «bonding» at andre ekskluderes utenfor fellesskapet. På et vis kan det føre til at barn som ikke deltar i aktivitetene, ikke har det riktige utstyret eller har mulighet til å bli med på ulike turer havner utenfor et jevnalderfellesskap. For det tredje er fritidsaktiviteter en arena hvor barn og unge kan bygge nettverk på tross av ulike grupper. Putnam (2000, s. 22) understreker at det finnes

potensielle ressurser i brobygging mellom felt barnet allerede befinner seg i og til andre felt i samfunnet. Fritidsaktiviteter blir dermed en arena hvor barn som vanligvis ikke møtes blir kjent med hverandre. I følge Putnam (2000, s. 137) oppnår man tillit i samfunnet ved at man deltar i aktiviteter. Det er først når tillit er etablert at fellesskap åpner opp for både deltakelse og handling (Grimen, Henriksbø, Nordgreen & Økland, 2017). Deltakelse i fritidsaktiviteter kan dermed føre til et fellesskap mellom medlemmene. I et slikt fellesskap vil det videre utvikles gjensidige relasjoner mellom mennesker, slik at man kan støtte hverandre i utfordrende situasjoner. (Grimen et.al, 2017).

I følge Coleman (1998) kunne man benytte sosial kapital for å bedre forhold i fattige og ressursfattige samfunnslag. Han mente det var hensiktsmessig å undersøke potensielle i nærmiljø, lokalsamfunn, skole og organisasjoner. For å fremme sosial kapital er det med andre ord nyttig å organisere og tilrettelegge arenaer for at flest mulig i lokalsamfunnet kan, samt ønsker å delta (Haug & Horverak, 2009, s.79). I henhold til Coleman (1998) sin teori om sosial kapital og viktigheten av deltakelse i fritidsaktiviteter, kan det være nyttig å undersøke hvilke faktorer som bidrar til å inkludere barn og unge i fritidsaktiviteter. På bakgrunn av artikkel 2, 12 og 31 i barnekonvensjonen oppfordrer dessuten barnekomiteen alle medlemsstater til å utvikle tiltak som sikrer at alle barn får oppfylt rettighetene sine uten diskriminering, herunder barn som lever i fattigdom (Alaei, 2017, s. 245). Neste del av oppgaven skal derfor undersøke hvilke faktorer som kan bidra til å inkludere flere barn og unge i fritidsaktiviteter.

5.2 Hva styrker barns muligheter for deltakelse i fritidsaktiviteter?

På bakgrunn av erfaringene fra ALLEMED dugnadene i regi av Nasjonal dugnad mot fattigdom (2019) og evalueringen av nasjonal tilskuddsordning mot barnefattigdom «fra deltakelse til mestring» av Fafo (2018), har jeg valgt ut noen sentrale faktorer som ble vektlagt for å fremme deltakelse for barn i fritidsaktiviteter. Disse faktorene er; aktiviteter som er åpne for alle og ikke-stigmatiserende, tilgang til utstyr, mobilisering av foreldre og å fremme barn og unges egen stemme. Oppgaven skal se på fordeler og ulemper med disse faktorene, samt hvordan forskning og teori forholder seg til de nevnte faktorene og drøfte det opp mot problemstillingen.

5.2.1 Aktiviteter som er åpne for alle barn og unge

For det første er det viktig at aktivitetene er åpne for alle, gratis og ikke stigmatiserende. Det bidrar til å sikre at alle har mulighet til å delta uavhengig av foreldrenes økonomiske situasjon (Fløtten og Hansen, 2018, s. 130). For å unngå stigmatisering kan det være positivt at aktivitetene ikke retter seg inn mot en bestemt målgruppe, men i stedet er åpne for alle barn og unge i en viss aldersgruppe. Det gir også barn og unge muligheter til å etablere kontakter og bånd mellom ulike grupper av barn og unge, gi felles opplevelser og bidrar til et inkluderende fritidsmiljø (Fløtten og Hansen, 2018, s. 130). Ved å etablere bånd mellom ulike grupper av barn og unge bidrar det også til å øke deres sosiale kapital (Putnam 2000).

Fløtten og Hansen (2018, s. 130) skriver for eksempel at tiltakene bør innrettes mot at barn og unge skal kunne delta i ordinære aktiviteter og på sosiale arenaer. Ved å styrke muligheten for deltakelse på arenaer som brukes av andre jevnaldrende kan man unngå stigmatisering. Å senke de økonomiske barrierene knyttet til fritidsaktiviteter er derfor et argument for å øke deltakelse. Fritidskortordninger er eksempler på etablerte tiltak som brukes i noen kommuner for å øke deltakelse i fritidsaktiviteter for barn fra lavinntektsfamilier.

På den ene siden viser evalueringen av fritidskortordningene at de har en positiv effekt på barn og unges deltakelse, da de åpner opp for deltakelse i samfunnet blant barn og unge som føler seg utenfor (Osloeconomics, 2019, s. 26). På den andre siden er det også noen utfordringer knyttet til bruk av fritidskortet. Rapporten «Nasjonal kartlegging av fritidskortordninger» fra 2019 oppgir at det i noen tilfeller har vært vanskelig å nå ut til den aktuelle målgruppen på bakgrunn av inntekt og økonomisk situasjon (Osloeconomics, 2019, s.4). En av årsakene er at økonomi ikke alltid er tilstrekkelige kjennetegn på barns manglende muligheter. For eksempel har noen kommuner krav om at en må motta økonomisk sosialhjelp eller være mindreårig flyktning for å kunne få fritidskortet (Bergen Kommune, 2020). Det er derimot flere familier som har trang økonomi og ikke har mulighet til å prioritere fritidsaktiviteter for barna sine, selv om de ikke mottar sosialhjelp. Andre familier har sosiale utfordringer som påvirker barns muligheter for deltakelse i fritidsaktiviteter. En annen utfordring knyttet til fritidskortet er stigmatisering. Det kan oppfattes flaut og nedverdiggende for barna og foreldrene deres å ta i bruk aktivitetskortet når det ikke er en ordning alle familier har tilgang til. Risikoen kan dermed være å bli stemplet som «fattig», samtidig som det kan føre til mobbing. Barn føler raskt når de

ikke er som «alle andre». Konsekvensen kan være at det føles såpass skambelagt å bruke kortet at flere familier velger det bort.

5.2.2 Tilgang til gratis utstyr

For det andre er tilgang til det riktige utstyret viktig for å fremme deltakelse for barn og unge i fritidsaktiviteter. Både regjeringen sin strategi (2015-2018), deltakerne fra ALLEMED (2019) og i evalueringen «fra deltakelse til mestring» vektlegges betydningen av tilgjengelig utstyr. I undersøkelsene til Kirkens Bymisjon (2019) og Røde Kors (2015) oppgir dessuten barn og unge at utstyr er en utfordring for deltakelse. Særlig var det store kostnader knyttet til deltakelse i sport, hvor det ofte var press på å for eksempel ha de riktige fotballskoene. Dette bekreftes også av Strandbu, Gulløy, Andersen, Seippel og Dalen (2017). Økende kostnader for barn og unge i idrettsaktiviteter fører til at det blir vanskelig for barn fra lavinntektsfamilier å være med. Dersom ulikheten mellom barnefamilier fortsetter å øke, kan konsekvensen være at grupper av barn og unge presses ut av den organiserte idretten. Resultatet kan bli økende klasseforskjeller (Strandbu et.al, 2017, s. 144).

For å bidra til økt deltakelse og motvirke fattigdomsproblemer har flere kommuner etablert ulike utstyrsbaser. Formålet er at barn og unge skal få muligheten til å låne gratis utstyr (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2015, s. 44). Evaluering av tiltaket viser på den ene siden at utstyrsordningene har vært populære og blitt et tilbud som har blitt brukt av befolkningen, skoler og barnehager (Fløtten & Hansen, 2018, s. 132). På den andre siden er det en risiko for at utstyrsbasene kan bidra til stigmatisering. Å ha lånt utstyr fordi man ikke har råd til å kjøpe det selv, kan føre til at man blir stemplet som «fattig». Det har derfor vist seg at en viktig faktor er å gjøre ordningen allment, slik at det brukes av et bredt spekter av innbyggerne i kommunen. Tilbudet bør dermed være åpent for alle. Andre viktige faktorer for å unngå stigmatisering er at merkingen er diskret og at utstyret er av god kvalitet. Et annet relevant punkt er at utstyrsbasene er lett tilgjengelige i kommunene og bydelene, slik at det er enkelt for familier å reise dit (Fløtten & Hansen, 2018, s. 132). Det vil virke mot sin hensikt om man må betale store summer med kollektiv transport for å få tilgang til utstyrsbasene. Et annet viktig poeng er at åpningstidene samsvarer med fritiden til målgruppen, slik at man enkelt får tilgang til nødvendig utstyr før aktiviteten.

5.2.3 Mobilisering av foreldre i barnas fritidsaktiviteter

For det tredje vektlegges mobilisering av foreldre som en viktig faktor for å øke deltakelse i fritidsaktiviteter. Noen hevder at hvis man involverer foreldre i barnas fritidsaktiviteter kan det bidra til å styrke mulighetene for å følge opp egne barn. Det vil også gi foreldre et innblikk i hva som finnes av fritidsaktiviteter, turer, aktiviteter og opplevelser som de kan gjøre sammen med barna sine. Et annet argument for mobilisering av foreldre er at man kan snakke med foreldre om hvilke forventninger som stilles i forbindelse med fritidsaktiviteter. Da kan man for eksempel formidle betydningen av at foreldre stiller opp på en fotballkamp eller opptreden på sidelinjen sammen med andre foreldre (Fløtten & Hansen, 2018, s. 132).

Mobilisering av foreldre kan også bidra til at foreldre øker sin sosiale kapital. Ved å delta på disse kollektive foreldrefelleskapene møter man andre foresatte med barn på samme alder. Det kan videre føre til brobygging til andre typer nettverk (Putnam, 2000). Foreldre kan med andre ord utvikle tillit og relasjoner til andre typer mennesker enn de som allerede befinner seg i de daglige mikro-systemene man vanligvis er en del av. Foreldre som deltar og er sammen med andre på et lokalt nivå, hvor det utvikles nettverk og gjensidig tillit, kan utvikle økt interesse og handling for engasjement i samfunnet (Haug & Horverak, 2009, s. 80).

Andre hevder derimot at høye forventninger til foreldreinnsats kan føre til at deltakelse synker. Selv om fritidsaktivitetene har et lavt kostnadsnivå kan forventningene om å bidra være en barriere for barnas deltakelse. Strandbu et. al (2017, s. 134) vektlegger at forventninger om en mer intensiv foreldredeltakelse kan føre til synkende deltakelsesmønstre i for eksempel idretten. Et annet relevant punkt er det sterke fokuset på statuspress. NDFU (2019, s. 33) viser til at det kan være utfordrende for foreldre å delta i foreldremiljøet på slike arenaer, da de er redde for å ikke se like vellykkede ut som andre foreldre og dermed ikke blir tatt like godt i mot av andre voksne. For det tredje er økonomiske bekymringer ofte et ekstra stressmoment som kan være belastende for hjemmesituasjonen, og det kan følgelig være vanskelig for foreldre å følge opp barna i fritidsaktiviteter (Bøe, 2015, s. 8). En annen hindring er at barn fra lavinntektsfamilier ofte har foreldre med lav tilknytning til arbeidslivet eller uforutsigbare deltidsjobber (Epland & Normann, 2019). Uforutsigbare arbeidstider kan være en faktor som gjør det vanskelig for foreldre å involvere seg i barnas fritidsaktiviteter.

Det kan også være nyttig å undersøke hva foreldre mener øker og hindrer deltakelse for barn i fritidsaktiviteter. I både utvikling og evaluering av tiltak, som for eksempel fritidskortet, kan medvirkning fra foreldre bidra med innsikt, ferdigheter og kunnskap. Henriksbø & Sudmann (2011) understreker at hvis man legger til rette for deltakelse i endringsprosesser som omhandler en selv, skapes det et eierforhold til arbeidet. Hvis foreldre får mulighet til å sette det de mener er problemskapende forhold for barnas deltakelse på dagsorden og jobbe for endring, kan det bidra til en opplevelse av empowerment (Hutchinson, 2016, s. 30).

5.2.4 Fremme barn og unges stemme i arbeidsprosessen

Til slutt er det viktig å fokusere på medvirkning fra barn og unge. Kommunene og frivilligheten er enige om at man ønsker mer kunnskap om barn og unges fritid. For å undersøke trivsel, bredden av tilbud og hva som gjør det vanskelig å delta er det viktig å fremme barnas perspektiv (NDFU, 2019, s. 29). Medvirkning fra de berørte er også et kjennetegn ved samfunnsarbeid som arbeidsmåte (Hutchinson, 2016, s. 12). Man kan med andre ord si at man arbeider sammen med, i stedet for å arbeide for noen. Arbeidsprosessen kjennetegnes som et samarbeid mellom mange parter, samt at det arbeides i grupper (Hutchinson, 2016, s. 13). Hart (1992) sin modell for deltakelse kan i denne sammenhengen brukes som et eksempel på hvordan man kan øke barn og unges medvirkning.

Til tross for enighet rundt viktigheten av barns medvirkning i det offentlige hjelpeapparatet, er det liten grad av brukermedvirkning tilknyttet tilskuddsordningen mot fattigdom og fritidskortordningen. Ved etablering av fritidskortordningene var det ingen av kommunene som oppga at de hadde inkludert barn og unge i arbeidsprosessen. Noen kommuner opplyste derimot at de hadde inkludert ungdomsrådet i evaluering av ordningen, samt brukere av ordningen og deres familier (Osloeconomics, 2019, s. 21). Det vil med andre ord si at man er på trinn 4 «Assigned but informed» i Hart's deltakelsesstige (1992). Unge og deres familier har mulighet til å bli hørt og gi råd om hvordan de har opplevd tiltaket, men de har ikke makt til å bestemme eller forsikre seg om at deres meninger bli tatt i betraktning. Et fåtall av kommunene har hverken involvert barn og unge i utforming eller evaluering av fritidskortordningen. Argumentene for å ikke involvere barn og unge var mangel på tid eller skuffelse om ønskede aktiviteter ikke ble en del av fritidskortet (Osloeconomics, 2019, s. 21). I disse kommunene har

barna med andre ord hverken hatt innflytelse eller makt til å påvirke prosessene. I samsvar med fritidskortordningene, mener også kommuner som er mottakere av tilskuddsordningen mot barnefattigdom at brukermedvirkning er viktig for å lykkes i utviklingen av tiltak. Imidlertid viser det seg at kun 40 prosent av respondentene mener at deres egen kommune eller bydel lykkes med slik brukermedvirkning (Fløtten & Hansen, 2018, s. 84). I regelverket for tilskuddsordningen står det at det skal tilrettelegges for at «barn og ungdom kan delta og ha innflytelse i prioritering, planlegging og gjennomføring av tiltak der det er naturlig» (Rundskriv 01/2018). Regelverket er dermed i tråd med Hart's (1992, s. 12) argumenter for at medvirkning skal være tilstede. Trinn 5 «Consulted and informed» viser til at barn skal få mulighet til å uttrykke seg, samt at deres meninger blir tatt i betraktning. På den andre siden er det ikke et krav fra regelverket om barns medvirkning, da det står *kan* delta og ha innflytelse. Siden det ikke er et krav om å legge til rette for barn og unges deltakelse er man med andre ord på de nederste trinnene i Hart (1992) sin deltakelsesstige.

Hart (2007, s. 29) understreker at det er vanskelig å finne eksempler på deltakelse hvor barn medvirker i et prosjekt uten noe form for samarbeid med voksne. Poenget hans er derimot at prosjektarbeid ofte har liten innflytelse fra barn og at modellen hans kan være en inspirasjon for å inkludere barn og unge i dette arbeidet. I senere tid har han kritisert sin egen modell og vektlagt at det viktigste er samarbeid mellom barn og voksne. Hart (2007, s. 24) understreker dermed at man ikke alltid trenger å befinne seg på det øverste trinnet i stigen med mindre det er hensiktsmessig. Hvis prosjektet skal foregå på øverste trinn er det for eksempel en forutsetning at barna selv ønsker å delta. Likevel er det viktig at barn har valget om å delta på de høyeste trinnene i deltakelsesstigen og dermed føle at de har kompetanse og selvtillit til å være med i samarbeidet. Gjennom deltakelse i beslutninger og tiltak kan barn være med på å endre egne oppvekstvilkår (Haug & Hovrerak, 2009, s. 83).

I henhold til barnekonvensjonen (1989) artikkel 12 nr. 1 og artikkel 2 har barn og unge rett til å medvirke og uttale sine egne meninger. Ved å formidle sine egne synspunkter kan barn bidra til en effektiv oppfyllelse av retten til deltakelse i fritidsaktiviteter (Alaei, 2017, s. 44). For å øke medvirkning er dialog et viktig utgangspunkt. Friere understrekte at det mest effektive virkemiddelet for å oppnå bevisstgjøring var refleksjon gjennom dialog (Freire, 1970, s. 110). I samarbeid og dialog med andre utvikler man ulike handlingsstrategier. Dersom kommuner og

bydeler inkluderer ungdomsrådet eller andre grupper av barn og unge i planleggingen av ulike tiltak, er det en form for samfunnsarbeid. I samhold med Hart (1992) sin deltakelsesstige bør det videre tilrettelegges for at barn og unge forstår meningen med prosjektet og hvilken rolle en har. Det bør være mulighet for å diskutere sammen med andre barn og meningene deres må tas på alvor, i samsvar med trinn 5 «consulted and informed», trinn 6 «adult initiated shared decisions with children» og trinn 7 «child-initiated and direct». Voksne kan likevel være til stede som støttespillere og veilede når det er nødvendig.

5.3 Hvordan kan samfunnsarbeid som arbeidsmåte øke barn og unges deltakelse i fritidsaktiviteter?

Samfunnsarbeid handler om å jobbe sammen med grupper som ønsker å bedre egen og andres livssituasjon (Hutchinson, 2016). Det er en gruppebasert arbeidsmetode, hvor utgangspunktet er at ressurser mobiliseres gjennom kollektiv handling med andre og bidrar til målet om endring (Breivik & Sundmann, 2015). For å utvikle barnas sosiale nettverk kan det være nyttige å øke deres grad av deltakelse innen politikktutforming (Haug & Hovrerak, 2009, s. 84). Deltakelse i utforming og evaluering av ulike tiltak kan utvide barn og ungdoms sosiale felt, derav øker også deres sosiale kapital (Coleman 1998, Putnam 2000). Det kan for eksempel være nyttig å samle barn og unge som har erfaring med en oppvekst i vedvarende lavinntekt i organisasjoner som arbeider for å belyse deres interesser og synspunkter. Et ungdomspanel kan gi anbefalinger og tilbakemeldinger på hva som fungerer og hva som bør arbeides mer med i forhold til tiltak som skal øke deltakelse for barn og unge i fritidsaktiviteter. Deltakelsesstigen til Hart (1992) kan brukes som en inspirasjon for å belyse i hvor stor grad man oppnår deltakelse og medvirkning. I samsvar med Freire (1999) sin undertrykkende pedagogikk er det viktig at man fokuserer på et nedenfra- og opp perspektiv, hvor det tilrettelegges for mulighet til å uttrykke egne meninger. Barnets rolle som sosial aktør vil videre avhenge av nettverkets åpenhet og inkludering (Haug & Hovrerak, 2009, s.82).

En av fellesnevnerne fra ALLEMED dugnadene (2019) og Fafos evaluering av den nasjonale tilskuddsordningen mot fattigdom (2018) var vektleggingen av å fremme barn og unges stemme. Evalueringene av tilskuddsordningen og fritidskortordningene viste derimot at det ikke ble tilrettelagt for brukervedvirkning i like stor grad som man skulle ønske. Det kan være nyttig å vektlegge et større fokus på barn og unges medvirkning i videre utvikling og evaluering av

tiltak. For å unngå stigmatisering kan det også være nyttig å arbeide mot at fritidskortet skal være åpent for alle barn i en viss aldersgruppe.

En utfordring med samfunnsarbeid som arbeidsmåte er om menneskene man møter ikke er opptatt av eller ikke ønsker å delta i eksisterende eller nye fellesskap. Familier som lever i vedvarende lavinntekt har ofte mer enn nok med å håndtere krevende her og nå situasjoner. Det kan derfor være vanskelig å se at en investering i et fellesskap i dag, kan være betydningsfullt for fremtiden (Henriksbø & Sudmann, 2011, s. 55). En annen utfordring knyttet til samfunnsarbeid er å ikke forveksle likhet med ideen om fellesskap og medborgerskap. Forskjeller er ikke et forstyrrende element i samfunnsarbeid, men en god ressurs (Henriksbø & Sudmann, 2011, s. 56).

5.4 Er deltakelse i fritidsaktiviteter en god løsning for å forebygge fattigdom?

I Fløtten og Pedersen (2009) sin spørreundersøkelse ble et representativt utvalg av befolkningen spurt om hvilke levekårsgoder og aktiviteter de anså som nødvendige for barn og unge. Resultatet viste at over 90 prosent av befolkningen mente at barn og unge burde ha mulighet til å delta i organiserte fritidsaktiviteter (Fløtten & Nielsen, 2015, s. 100). Å ikke ha mulighet til å delta på «vanlige» sosiale arenaer sammen med andre kan føre til at man mister viktige sosiale nettverk og relasjoner. Konsekvensen kan være at man havner i en potensiell nedgående spiral av motstand, som forsterker ulemper på flere livsområder (Mood & Johnson, 2016, s. 634). Langsiktig kan sosiale tiltak som sikrer deltakelse i fritidstilbud og ferietilbud vurderes som en viktig faktor for å forebygge at sosial ulikhet går i arv (Fløtten & Nielsen, 2015, s. 105).

Andre mener derimot at økt fokus på deltakelse i fritidsaktiviteter ikke er løsningen for å forebygge fattigdom, da det er nødvendig med mer omfattende tiltak. Avhjelpende tiltak som fritidsaktiviteter vil ikke redusere inntektsfattigdommen (Fløtten & Nielsen, 2015, s. 109). Likevel har deltakelse i fritidsaktiviteter stor betydning for barn og unges situasjon her og nå. Barn kan ikke vente flere år på at hjemmesituasjonen skal bli bedre, de trenger også tiltak som fokuserer på trivsel i oppveksten. Deltakelse i fritidsaktiviteter vil nødvendigvis ikke løfte barna ut av fattigdommen, men kan ha stor betydning for barnas nåværende livskvalitet og fremtidige

muligheter (Budfir, 2017, s. 21). På bakgrunn av dette trenger ikke fritidsaktiviteter å være selve løsningen på fattigdomsutfordringene, men det er en viktig del av den.

Til slutt er det imidlertid viktig å understreke at ikke alle barn som vokser opp i vedvarende lavinntekt utestenges fra fritidsaktiviteter. Fattigdomsproblematikken er svært sammensatt og det er ikke slik at konsekvensene er de samme for alle barn fra lavinntektsfamilier (Fløtten og Pedersen (2015, s. 105). Barn har ulike behov og sammenhengene mellom oppvekstvilkår og økonomiske ressurser er komplekse. Derimot vil flere barn og unge i Norge utsettes for små og store negative livshendelser om andelen barn i lavinntektsfamilier fortsetter å øke (Budfir, 2017, s. 13). Det er derfor viktig at man anerkjenner hvilke konsekvenser vedvarende lavinntekt har for barnas deltakelse i fritidsaktiviteter.

6. Oppsummering

Barn som vokser opp i vedvarende lavinntekt har økt de siste årene. En av konsekvensene ved en oppvekst i vedvarende lavinntekt er barns sosiale deltakelse i fritidsaktiviteter. Jeg har på bakgrunn av problemstillingen «*hvordan påvirker vedvarende lavinntekt barns deltakelse i fritidsaktiviteter, og hva styrker deltakelse?*» vist at det er en sammenheng mellom vedvarende lavinntekt og barns deltakelse i fritidsaktiviteter. Flere undersøkelser konkluderer med at barn fra lavinntektsfamilier deltar mindre i sosiale aktiviteter, sammenlignet med andre barn. Kostnader er en barriere for deltakelse i fritidsaktiviteter i seg selv, samtidig som dårlig økonomi over en lengre periode påvirker andre deler av familielivet. Vedvarende lavinntekt sammenfaller ofte med andre utfordringer som arbeidsløshet og psykisk stress. En utfordrende hjemmesituasjon kan dermed føre til at det er vanskelig for foreldre å følge opp barna i fritidsaktiviteter.

De siste årene har det vært et økt fokus i politikken på hvordan man kan øke deltakelse for barn og unge i fritidsaktiviteter. Regjeringens strategi *barn som lever i fattigdom (2015-2017)* viser til en rekke ulike tiltak, hvor målet er at barn og unge skal delta på sosiale arenaer. Denne oppgaven har hovedsakelig fokusert på tiltak 39 *fritidsaktiviteter for alle*, med følgende fritidskortordninger og dialog- og handlingsverktøyet ALLEMED. På bakgrunn av disse tiltakene kan det se ut som at bevisstheten rundt sammenhengen mellom økonomi og

fritidsaktiviteter har økt, men at det fortsatt er nødvendig med mer konkrete tiltak som sikrer deltakelse for alle barn og unge i en fritidsaktivitet. Det er for eksempel ikke alle barn og unge som har krav på de ulike fritidskortordningene.

I forhold til å øke deltakelse har jeg sett på hvordan samfunnsarbeid som arbeidsmåte er aktuell. Barn og unges medvirkning ble ansett som en viktig faktor for å øke deltakelse. Likevel var det flere av kommunene som mente at de ikke hadde lyktes med slik medvirkning ved utforming av ulike tiltak for målgruppen. Jeg tror samfunnsarbeid er nyttig for å øke bevisstheten rundt barn og unges medvirkning, da man kan oppnå et større fokus på å arbeide *sammen med* barna, og ikke for dem. I det videre arbeidet med utvikling av tiltak for å inkludere barn og unge i fritidsaktiviteter, håper jeg at barn og unges stemme fremmes i større grad enn tidligere.

7. Litteraturliste

Aalaei, Y. (2017). Den gode barndom – også for barn i fattige familier? *Tidsskrift for Familierett, Arverett Og Barnevernrettslige Spørsmål*, 15(03), 239-256.

Askheim, O. (2012). *Empowerment i helse- og sosialfaglig arbeid : Floskel, styringsverktøy, eller frigjøringsstrategi?* Oslo: Gyldendal akademisk.

Barne- og familiedepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet, Kommunal- og moderniseringsdepartementet, kulturdepartementet og statsministeres kontor (2016). Felles innsats for fritidsaktivitet til alle barn. Hentet fra:

https://www.regjeringen.no/contentassets/42fc032208724215886755da5d165f1e/folder_fritidserklaeringen.pdf

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet: Rundskriv 1 / 2018. Regelverk for nasjonal tilskuddsordning mot barnefattigdom.

Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). (2017a). *Oppvekstrapporten 2017, økte forskjeller – gjør det noe?* Hentet fra:

<https://bufdir.no/bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00003918>

Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). (2019, 4. desember). Fritidskort. Hentet fra: https://bufdir.no/Familie/Fattigdom/Veileder/Praktisk_arbeid_eksempelsamling/Eksempelsamling1/fritidskort/

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2015). *Barn som lever i fattigdom: Regjeringens strategi (2015-2017)* (Strategi / Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet).

Barstad, A. & Sandvik, L. (2015). *Deltaking, støtte, tillit og tilhørighet. En analyse av ulikhet i sosiale relasjoner med utgangspunkt i levekårsundersøkelsene* (Helsedirektoratet, IS-2387).

Befring, E. (2015). *Forskningsmetoder i utdanningsvitenskap*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.

Bergen Kommune (2020, 9.mars). Aktivitetskortet for barn og unge. Hentet fra:

<https://www.bergen.kommune.no/innbyggerhjelpen/kultur-idrett-og-fritid/fritid/fritidstilbud/aktivitetskortet-for-barn-og-unge>

Breivik, J. og Sundmann, T. (2015). Samfunnsarbeid som svar på velferdspolitiske utfordringer? *Tidsskrift for velferdsforskning*. 18. 2-6.

Bøe, T. (2015) *Sosioøkonomisk status og barn og unges psykologiske utvikling: familiestressmodellen og familieinvesteringsperspektivet*. IS-2412, Helsedirektoratet.

Coleman, James S (1998). *Foundations of Social Theory*. Cambridge: Belknap Press

CRC/C/GC/17, UN Committee in the Rights of the Child. Generell kommentar nr. 17.

Barnets rett til hvile, fritid, lek, fritidsaktiviteter og kulturliv (art. 31), 17. april 2013.

Dalland, O. (2019). *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Epland, J. & Normann, T. (2020). *Nesten 111 000 barn vokser opp med vedvarende lave*

husholdningsinntekter. Hentet fra SSB: <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk?innholdstype=publikasjon-artikkel#tittel>

Freire, P. (1999) *De undertryktes pedagogikk* (2. utg). Oslo: Gyldendal akademisk Forlag.

Fløtten, T. og Hansen, I (2018). *Fra deltakelse til mestring. Evaluering av nasjonal tilskuddsordning mot barnefattigdom* (Fafu rapport 2018:04)

Fløtten, T. (2009). *Barnefattigdom*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Fløtten og Nielsen (2015). Barnefattigdom – kunnskapsoppsummering i *Regjeringens strategi (2015-2017): barn som lever i fattigdom*. (Strategi / Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet).

Fløtten, T. og Kavli, H. (2009) Barnefattigdom og sosial deltakelse. I:T. Fløtten (red): *Barnefattigdom*. Oslo: Gyldendal Akademisk

Fløtten, T. og Pedersen, A. (2009). Når kan barn kalles fattige. «En opinionsbasert tilnærming». I: T. Fløtten (red): *Barnefattigdom*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Frivillighet Norge (2019) *Frivillighetsbarometeret 2019, frivillighet Norge*. Hentet fra:

<https://www.frivillighetnorge.no/nyheter/frivillighetsbarometeret-2019>

Goffman, E. (1963). *Stigma: Notes on the management of spoiled identity*. New York: Simon & Schuster, Inc.

Grimen, A., Henriksbø, K., Nordgreen L., Økland, M. (2017). Bergen bygger sosial kapital. *Fontene forskning*. Hentet fra: <https://fontene.no/fagartikler/bergen-bygger-sosial-kapital-6.47.447536.e3df5fbb36>

Haug, V., & Horverak, S. (2009). Barns deltakelse og ressurstilgang på ulike nivåer sett i lys av sosial kapital. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, (02), 77-88.

Hart, R. (1992) Children's participation: From tokenism to Citizenship. *UNICEF International Child Development Centre* (1992).

Hart, R. (2007). Stepping back from «The Ladder»: Reflections on a Model of Participatory Work with Children. I: Reid, A., Jensen, B. B., Nickel, J., & Simovska, V. (Eds.) (2007). *Participation and learning : Perspectives on education and the environment, health and sustainability*. Retrieved from <https://ebookcentral.proquest.com>

Henriksbø, K. og Sudmann, T. (2011). Kollektiv handling skaper endring. *Fontene forskning*. Hentet fra: <https://fontene.no/kollektiv-handling-skaper-endring-6.47.13162.0554f22817>

Holte, J. (2019). *Evaluering av ALLEMED – et verktøy for å inkludere alle barn og unge i fritidsaktiviteter*. Fafo rapport 2019:08.

Hutchinson (2016). 3.utg, 4, opplag. *Samfunnsarbeid – Mobilisering og deltakelse i sosialfaglig arbeid*. 3 utgave. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag

Hvinden, Bjørn (red.)(2005). Sosial kapital. Innstilling fra et utredningsutvalg oppnevnt av NFR. Oslo: Norges forskningsråd.

Kirkens bymisjon & Respons analyse. (2019). Snakk om fattigdom. Oslo: Kirkens bymisjon

Kvello (2008). *Oppvekst – om barn og unges utvikling og oppvekstmiljø*. Oslo: Gyldendal Akademisk

Larsen og Vishantie (2013) *Participation in community work international perspectives*. London And New York: Taylor & Francis Ltd

- Ledwith og Springett (2010) *Participatory Practice: Community-based action for transformative change*. Great Britain: policy press.
- Minkler, M. og Wallerstein, N. (2005). Improving health through community organization. *Community organizing and community building for health*.
- Mood, C. & Johnsson J. (2015) The social consequences of Poverty: An Empirical Test on Longitudinal Data. *Soc Indic Res* 127, 633-652 (2016). Hentet fra: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11205-015-0983-9#citeas>
- Nasjonal dugnad mot fattigdom (NDFU). (2019). *ALLEMED Dialog og samhandling i 40 kommuner for realisering av Fritidserklæringen*. Hentet fra: <http://www.allemed.no/kunnskap/>
- Nilsen, A., og Lind, E. (2013) Barns kulturbruk. *Nordisk Kulturpolitisk Tidsskrift [elektronisk Ressurs]*, 16(2), 294-315.
- Norge Barne- og familiedepartementet. (2003). *FNs konvensjon om barnets rettigheter : Vedtatt av De forente nasjoner 20. november 1989, ratifisert av Norge 8. januar 1991 : Revidert oversettelse mars 2003 med tilleggsprotokoller* (Rev. oppl. ed.). Oslo: Barne- og familiedepartementet.
- Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. (NOVA). (2013). Ungdata: nasjonale resultater 2010-2012, *NOVA rapport* 2013:10.
- Nuland, B.R. Fløtten T. og Backe-Hanssen, E (2009). Kommunenes arbeid med barnefattigdom i T. Fløtten (red), *Barnefattigdom*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- OsloEcnomoics (2019) *Nasjonal kartlegging av fritidskortordninger* (OE-rapport nr. 2019-23).
- Putnam, Robert D (2000). *Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster Sandbæk, Mona (red.).
- Schiefloe, P. (2015). *Sosiale landskap og sosial kapital: Nettverk og nettverksforskning* (2. utg. ed.). Oslo: Universitetsforlaget.

Stjernø (1989) *Den moderne fattigdommen*. Oslo: Universitetsforlaget

Strandbu, Gulløy, Lie Andersen, Seippel og Bergesen Dalen. (2017). Ungdom, idrett og klasse: Fortid, samtid og framtid. *Norsk Sosiologisk Tidsskrift*, 1(02), 132-151.

Sudmann, T.T. & Folkestad, H. (2015). Deltakelse som engasjement og utfordring. Samfunnsarbeid med utviklingshemmede. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 18(1), 7-17.

Terum, L. (1998). Perspektiv på fattigdom. *Tidsskrift for Velferdsforskning (trykt Utg.)*, Årg. 1, nr 2 (1998), 67-81.

Townsend (1979) *Poverty in the United Kingdom*. London: Penguin books

Twelvetrees, A. (2002) *Community work*. 3 utg. London: Palgrave

Twelvetrees, A. (2008) *Community work*. 4th ed. Utg. Basingstoke: Palgrave.

Underlid, K. (2009). *Fattigdommens psykologi: oppleving av fattigdom i det moderne Noreg*. Samlaget